

Museum Boerhaave Jaarverslag 2008

Dit is een interactief document.
Klik in marges om te bladeren.

klik op paginanummer of titel

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

- Inleiding
- Van de Directie

Afdeling Collecties 5

- Wetenschap
 - Bijzondere prestaties
 - Tentoonstellingen
 - Museum Boerhaave op locatie
 - Congressen en symposia
 - Aanwinsten
- Bibliotheek en Informatiecentrum
 - Collectie
 - Gebruik
 - Bruiklenen
- Restauratie
 - Werkzaamheden
 - Open depot

Afdeling Publiek en Presentatie 9

- Specialisaties
- Tentoonstellingen
 - Mijn Huid
 - Jacht op het absolute nulpunt

• Leidse samenwerking

- Een breed palet
- Foyerpresentaties
 - Willie Wortel
 - De Telescoop

• Evenementen

- Museumweekend
- Leids Museumweekend
- Educatie
- Kunstshot
- Bezoekers
- Publieksonderzoek

Afdeling Algemene Zaken 14

- Personeel & Commissies en Adviesraden
- Wetenschappelijke activiteiten
- Lezingen
- Congressen, Seminars, workshops...
- Colleges

Financiën: balans 19

Financiën: exploitatierekening 20

Klik op voetregel van elke willekeurige pagina om terug te keren naar de inhoudsopgave of klik in rechter- of linkermarge om te bladeren.

Voorwoord

2008 was een bijzonder goed jaar voor Museum Boerhaave. Naast het hoge bezoekersaantal – ruim 42.000 bezoekers bezochten het museum – kijken we met trots terug op enkele gedenkwaardige presentaties en evenementen.

Op 10 juli 2008 ging onder de titel 'Jacht op het absolute nulpunt' een bijzondere tentoonstelling van start over Heike Kamerlingh Onnes, de Leidse natuurkundige die op die dag precies 100 jaar geleden helium vloeibaar wist te maken. Zijn werk werd in 1913 onderscheiden met de Nobelprijs. De kunstzinnige talenten van de familie Kamerlingh Onnes waren aanleiding voor een tentoonstelling in Stedelijk Museum De Lakenhal. De feestelijke gezamenlijke opening trok grote belangstelling en haalde het NOS journaal.

Twee maanden later, op 10 september, vond de opening van de tentoonstelling 'De Telescoop' plaats naar aanleiding van de vierhonderdste verjaardag van dit in 1608 in Nederland uitgevonden instrument. Een belangrijk deel van de tentoongestelde objecten maakt deel uit van de privé verzameling van de heer P. Louwman.

Bij 'De Telescoop' en de 'Jacht op het absolute nulpunt' verscheen een begeleidend geïllustreerd boek bij uitgeverij Bert Bakker:

Minister Ronald Plasterk van Cultuur was in september bij ons te gast ter gelegenheid van een internationale bijeenkomst van de vereniging van Europese wetenschapsjournalisten (EUSJA) in Nederland.

In november werd een vierjarig restauratieproject betreffende de Auzoux-collectie afgerond. Een internationaal congres over papierrestauratie en de publicatie van het kleurrijke boek 'Papieren anatomie' over deze unieke collectie papier-machémodellen markeerden dit heuglijke wapenfeit.

Voor de wetenschappelijke staf was 2008 een bijzonder vruchtbaar jaar. Naast de betrokkenheid bij tal van interne projecten van Museum Boerhaave zelf, lieten de wetenschappelijke collega's zich ook buiten het instituut niet onbetuigd; een promotie, de Studieprijs 2008, veel lezingen, boekrecensies en artikelen illustreren de actieve en gepassioneerde inzet van de medewerkers van deze afdeling.

De december maand stond in het teken van een primeur. Op woensdag 17 december werd de aftrap gegeven voor Salon Boerhaave, een nieuwe debatreeks over wetenschapshistorische en medisch-historische onderwerpen. In Salon Boerhaave treden sprekers op die zowel vakgenoten als een algemeen belangstellend publiek kunnen boeien met actuele en spraakmakende onderwerpen. Salon

Boerhaave wordt maandelijks in Museum Boerhaave gehouden, steeds op een woensdagmiddag. Salon Boerhaave is een gezamenlijk initiatief van Museum Boerhaave en de Universiteit Leiden.

De grootste logistieke operatie dit jaar werd gedragen door de medewerkers van de afdelingen informatie en restauratie: de verhuizing naar een nieuwe depotlocatie. Op verzoek van de Rijksgebouwendienst heeft Museum Boerhaave het depot aan de Herengracht te Leiden verlaten. In plaats daarvan is Museum Boerhaave één van de drie huurders van het voormalige depot van Naturalis aan de Raamsteeg te Leiden. De behoorlijke tijdsinvestering die beide afdelingen in de voorbereidingen, de verhuizing en het weer vindbaar maken van de circa 35.000 voorwerpen hebben gestopt, heeft zijn vruchten afgeworpen: de collectie is weer geheel te traceren.

Voorwoord vervolg

Inleiding

De planperiode 2005-2008 gold voor Museum Boerhaave in zekere zin als een 'overgangsfase'. Het museum maakte zich in deze periode op voor een nieuwe koers waarvan, nadrukkelijker dan voorheen, 'actualiteit, resultaat- en klantgerichtheid' beslissende kenmerken worden. Het museum zal zich ontwikkelen tot een professioneel en hedendaags instituut voor cultureel en materieel nationaal erfgoed. Een boeiend perspectief volstaat hierin natuurlijk niet en noodzaakte tot diverse personele veranderingen in het museum.

Drs. Hans Hooijmaijers trad aan in het achterliggende jaar als hoofd van de afdeling Collecties en mw. Drs. Annelore Scholten werd aangesteld als hoofd van de afdeling Publiek en Presentatie. Met deze veranderingen werd een belangrijke basis gelegd voor de nieuwe organisatiestructuur die de directeur, Prof. Dr. Dirk van Delft voor ogen staat. Museum Boerhaave zal, meer dan voorheen, gevormd worden rond drie nieuwe, sterk met elkaar samenwerkende domeinen:

1. Collecties (studie, acquisitie, beheer en presentatie),
2. Publiek en Presentatie (tijdelijke presentaties, activiteiten en evenementen, educatie, publieksonderzoek, publieksservice en communicatie) en
3. Financiën en Bedrijfsvoering (financiën, algemene zaken en bewaking).

Onder aanvoering van de tijdelijke inzet van mw. Marion van Hamersveld wist het museum ook aan de derde pijler een professionele invulling te geven.

Van de Directie

Directeur Dirk van Delft werd in februari benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Materieel erfgoed van de natuurwetenschappen' aan de Universiteit Leiden. Aan de Leidse Sterrewacht werkt hij samen met Teylerhoogleraar Frans van Lunteren aan de ontsluiting en bestudering van de archieven van de Leidse faculteit der wiskunde en natuurwetenschappen.

Dirk van Delft promoveerde in 2005 op een biografie van Heike Kamerlingh Onnes en om die reden was hij nauw betrokken bij de activiteiten in het kader van het honderdjarige jubileum van het vloeibaar maken van helium. Hij zette tentoonstellingssamenwerkingen op met het Stedelijk Museum De Lakenhal, de Leidse Universiteitsbibliotheek en de kunstcommissie van het Kamerlingh Onnes Gebouw. Ook ontwierp hij een fietstocht langs historische bèta-plekken in Leiden, organiseerde een wetenschapshistorische workshop in het Lorentz Center, verzorgde een HOVO-cursus en schreef tal van artikelen en hield vele lezingen over de 'jacht op het absolute nulpunt'.

Bijzonder waren twee 'invited lectures' op een internationaal koudecongres in Seoul, en op het Nederlands Instituut in St-Petersburg. In november verzorgde Dirk van Delft een Cleveringalezing in Nice.

Afdeling Collecties

Wetenschap

De taken van de afdeling wetenschap liggen zowel aan de collectiekant alsook aan de publieke kant. De conservatoren zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor de collectie. Ze zorgen voor de vorming, uitbreiding, afstoting en afbakening van de collectie. De conservatoren adviseren over conservering, restauraties en bruiklenen van de voorwerpen. Naast het bestuderen en analyseren van de collectie, maken ze de resultaten hiervan bekend in de vorm van beschrijvingen in de collectiedatabase, in (internationale) artikelen en in lezingen. Zo dragen ze bij aan hun bekendheid in de internationale wetenschapshistorische wereld.

Bij de publieke taak horen onder andere het geven van publiekslezingen en rondleidingen. Het grootste deel is echter gereserveerd voor tentoonstellingen, waarbij de afdeling zorg draagt voor de inhoud en de voorwerpen. Ook schrijven de conservatoren (een deel) van de bij de tentoonstelling horende publicaties. Daarnaast nemen zij actief deel aan de bijbehorende activiteiten, zoals lezingen en rondleidingen.

Bijzondere prestaties

Tim Huisman verdedigde op 8 mei van dit jaar met succes zijn proefschrift *The Finger of God. Anatomical Practice in 17th Century Leiden* tot behalen van de academische graad van Doctor. In 2009 zal van dit proefschrift een publieksversie verschijnen.

Mieneke te Hennepe verdedigde al een jaar eerder haar proefschrift *Depicting Skin: Visual Culture in nineteenth-century medicine*. De Stichting Praemium Erasmianum besloot haar de Studieprijis 2008 toe te kennen, als beloning voor een uitzonderlijke dissertatie van een jonge wetenschappelijke onderzoeker op het terrein van de geestes- maatschappij- en gedragswetenschappen. De prijs werd Mieneke te Hennepe uitgereikt op 4 december 2008 in de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam door de president, Robbert Dijkgraaf.

Tentoonstellingen

Mieneke te Hennepe was de samensteller van de tentoonstelling *Mijn Huid* (november 2007 tot mei 2008) en de bijbehorende publicatie en activiteiten.

Ad Maas was inhoudelijk verantwoordelijk voor de tentoonstelling *Jacht op het absolute nulpunt* (juli 2008 tot mei 2009).

Hans Hooijmaijers organiseerde met behulp van de particuliere telescopenverzamelaar P. Louwman de tentoonstelling *De telescoop* (september 2008 tot april 2009).

Museum Boerhaave op locatie

Museum Boerhaave heeft al een aantal jaren een samenwerkingsverband met Stichting Philadelphia in het Wielbergen Landhuis te Angerlo. In 2008 heeft Bart Grob met Mariska Scholtens van Stichting Philadelphia Zorg een geheel nieuwe tentoonstelling, *Evenbeeld*, ingericht. De opening vond plaats op 26 maart 2008 in de aanwezigheid van de Commissaris der Koningin in de Provincie Gelderland, de heer C.G.A. Cornielje. Wetenschappelijke instrumenten uit de

rijkscollectie van Museum Boerhaave zijn in combinatie gebracht met voorwerpen, gemaakt door mensen met een verstandelijke beperking. Hierdoor ontstaat een inzicht in het gerationaliseerde, door de wetenschap bepaalde wereldbeeld én in de belevingswereld van mensen met een verstandelijke beperking. Evenbeeld is meer dan een museum met een boodschap. Het is een ontmoetingsplek voor integratie tussen mensen mét en mensen zonder beperking waar vooroordelen worden weggenomen.

Daarnaast is er in het najaar een tijdelijke tentoonstelling geopend: de tentoonstelling 'dwaallichten in Wielbergen' is gebaseerd op een bekende legende uit de Achterhoek, namelijk die van de Witte Wieven. Deze vrouwelijke geestverschijningen hielden de gemoederen in het verleden danig bezig. Korte teksten, gevonden in het archief van het Staring Instituut te Doetinchem, vertellen deze verhalen. Foto's, gemaakt door vooraanstaande wetenschappers aan het begin van de 20ste eeuw, legden de geestverschijningen vast. Een aantal cliënten van de Stichting Philadelphia Zorg tonen in vijf grote foto's hun beelden van geestverschijningen.

Congressen en symposia

2008 was het jaar van de verjaardagen; 400 jaar telescoop, 100 jaar kou, 200 jaar KNAW, 150 jaar Verificatie van 's Rijks

Afdeling Collecties vervolg

Zee-instrumenten (nu marinebedrijf), maar ook de 200ste geboortedag van Frederik Kaiser.

Kaiser is een van de belangrijkste directeuren van de Leidse Sterrewacht geweest. Hij zorgde er in 1860 voor dat de universitaire sterrenwacht eindelijk een eigen gebouw kreeg. Ter viering van dit heuglijke feit organiseerde Dirk van Delft in samenwerking met de Leidse Sterrewacht een symposium in Museum Boerhaave.

Museum Boerhaave heeft wereldwijd de grootste collectie papier-maché modellen van Dr Auzoux. In de periode 2004-2008 is de collectie, met financiële steun van OC&W gerestaureerd. De restauraties zijn uitgevoerd door het atelier *Mooie Boeken* te Amsterdam, met name door Elizabet Nijhoff Asser en Manu Giaccone. Ter afsluiting van deze restauratie heeft Bart Grob een Internationaal Symposium georganiseerd in Museum Boerhaave: *Lessons in anatomy made easy: Anatomical models in scientific and cultural context* (6-7 november 2008). Uit diverse delen van de wereld verhaalden collectiebeheerders en restauratoren over hun Auzoux modellen en ervaringen. Dit zeer geslaagde symposium werd afgesloten met de overhandiging van de publicatie *Papieren anatomie* aan de heer Ir. Sander Bersee, directeur Cultureel Erfgoed van het ministerie. Het kleurrijke boek verhaalt over de oorsprong van de modellen en de

restauratie ervan.

In december werd de aftrap gegeven voor Salon Boerhaave, een nieuwe, maandelijkse voordrachtenreeks over wetenschapshistorische en medisch-historische onderwerpen. In Salon Boerhaave treden sprekers op die zowel vakgenoten als een geïnteresseerd publiek kunnen boeien met actuele en spraakmakende onderwerpen. Salon Boerhaave is een gezamenlijk initiatief van Ad Maas en Dirk van Delft van Museum Boerhaave en Frans van Lunteren en Rina Knoeff van de Universiteit Leiden.

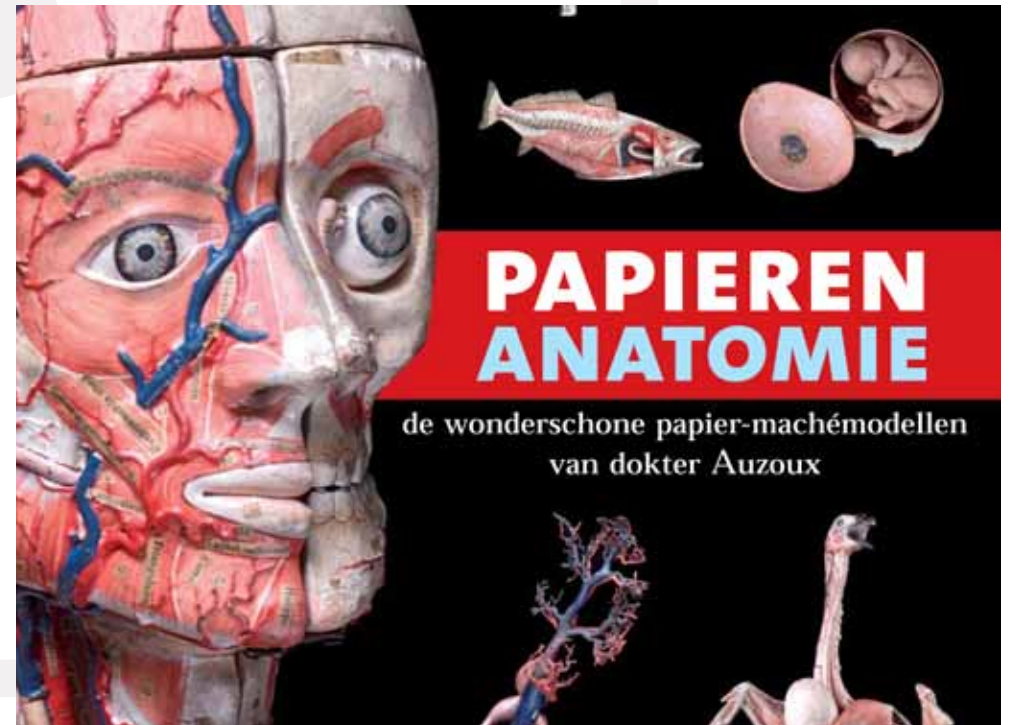
Aanwinsten

Het afgelopen jaar is de collectie verrijkt met 43 voorwerpen. Een bijzondere aanwinst is een pseudo wetenschappelijk anti-aardstraalkastje uit de jaren vijftig. Ook verkreeg Museum Boerhaave een hypermoderne pulsbuskoeler van de TUE en een Carl Zeiss Mikroprojektor (een van de laatste projectiemicroscopen vóór de introductie van de computer) van het LUMC. Met steun van zijn donateurs (de Caeciliastichting) kon het museum een zeldzame micrometer uit 1679 van de Italiaanse instrumentmaker Jacobus (Giacomo) Lusueg aankopen.

Een eerdere verwerving, het archief van de Nobelprijswinnaar Jaap Tinbergen, is uitgebreid met de camera's van deze bioloog. Het archief werd dit jaar gebruikt door het

Instituut Biologie van de Universiteit Leiden, voor een herhaling van Tinbergens proeven met meeuwenkoppen.

De 'papieren' collectie groeide met 101 boeken, separaten en archieven. Bijzonder is hierbij de uiteenzetting van Galileo over zijn proportioneelpasser uit 1649. Zeker zo waardevol voor Museum Boerhaave is de eerste druk van Reinier de Graafs boek waarin hij anatomisch, pathologisch en experimenteel de ovulatie aantoonde. De later naar hem genoemde follikels worden hierin voor het eerst vermeld.

Afdeling Collecties vervolg

Bibliotheek en Informatiecentrum

De afdeling Informatie beheert de 'papieren' collectie van Museum Boerhaave. Aanschaf, onderhoud, uitlening en informatie over de omvangrijke en rijk gesorteerde collectie maken deel uit van de dagelijkse taken van deze afdeling. Verder ondersteunen, informeren en begeleiden de medewerkers het publiek in de bibliotheek, het museum en de website. Zij zorgen eveneens voor de ontsluiting van deze collectie en informeren de bezoekers hierover. De afdeling heeft ook het beheer over de gehele collectiedatabase. De boeken en archieven zijn in een aparte database op de website van de universiteitsbibliotheek van Leiden ondergebracht.

Het team ondersteunt ook de rest van het museum in bijvoorbeeld het bruikleenverkeer, documentatie van de voorwerpen en het geven van rondleidingen.

Collectie

Gerdine van der Dool en Mara Scheelings zijn dit jaar vrijwel continu bezig geweest met het in goede banen leiden van de verhuizing van alle (ca. 35.000) voorwerpen van het depot aan de Herengracht naar het nieuwe onderkomen aan de Raamsteeg te Leiden. Hiervoor was een goede voorbereiding noodzakelijk: alle voorwerpen werden

(als ze dat nog niet waren) voorzien van een barcode. Ook kreeg elk voorwerp al voor de verhuizing virtueel een nieuwe plek aangewezen in het nieuwe depot. Na de verhuizing controleerden de medewerkers of inderdaad alles wel op de goede plaats aanwezig was. De hele exercitie had als fortuinlijk bijverschijnsel dat enkele voorwerpen die in het oude depot onvindbaar waren, tijdens dit proces boven water kwamen.

De fotograaf Tom Haartsen rondde dit jaar het fotograferen van alle voorwerpen in het museum af. Ze zijn nu allen terug te vinden op de Museum Boerhaave website. Dalila Wallé leidde dit project en werd daarbij ondersteund door Tim Huisman en Vincent Scheerman. Het team van conservatoren verzorgde de begeleidende teksten.

Ook de 'papieren' collectie kende een aantal digitaliseringsprojecten. Mara Scheelings zorgde voor de digitalisering van de fotocollectie van het museum. Deze zijn nu terug te vinden in de collectiedatabase. Maaïke van Rossum vervolgde het project 'prenten in boeken', waarin afbeeldingen uit natuurwetenschappelijke boeken uit de collectie zijn gedigitaliseerd en opgenomen in de collectiedatabase. Ten einde ook de archieven te ontsluiten, is dit jaar het digitaliseren van het Kamerlingh Onnes archief voorgesteld bij het behouds- en digitaliseringsproject van de KB (Metamorfoze). De aanvraag voor subsidie werd aan het einde van het

jaar gehonoreerd en het project zal in 2009 uitgevoerd worden.

Gebruik

De toegankelijkheid van de boeken en archieven via de website resulteerde in een stijging van uitlening; Museum Boerhaave registreerde ca. 350 bezoekers (265 in 2007) en ca. 125 uitleningen (95 in 2007).

Bruiklenen

Naast onze langlopende bruiklenen aan andere musea en instellingen (in totaal 166 stuks) werden dit jaar, ondanks de verhuizing van het depot, toch een twintigtal objecten voor kortlopende tentoonstellingen uitgeleend.

Een bijzonder bruikleen werd dit jaar verleend aan de COVRA (Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval) te Vlissingen. Al onze radioactieve voorwerpen (11 stuks) worden er geëxposeerd in een tentoonstelling, waaronder een bijzonder radium monster van Marie Curie. In 1911 heeft Marie Curie dit monster naar het Kamerlingh Onnes Laboratorium meegenomen om er onderzoek aan te doen.

Afdeling Collecties vervolg

Restauratie

De afdeling Restauratie beheert de collectie. Door periodieke controle draagt zij zorg voor de staat van de voorwerpen en voert zo nodig een conservering of restauratie uit. De afdeling is verder verantwoordelijk voor de bewaaromstandigheden, zoals klimaat, licht en luchtvochtigheid. Ook valt de organisatie van het depot onder de verantwoordelijkheid van deze afdeling. De ondersteuning van het museum bestaat onder meer uit het beoordelen en het transport van bruikleenaanvragen in overleg met de afdeling wetenschap. Aan de tentoonstellingen en andere activiteiten levert de afdeling technische bijdragen.

Werkzaamheden

De bezetting van de afdeling kwam, na het vertrek van twee medewerkers, met de komst van Rick van der Veldt als depot medewerker en Jos Wildschut als restaurator weer op sterkte.

Door de tijdelijke onderbezetting heeft de afdeling restauratie minder restauraties en controles kunnen uitvoeren dan gemiddeld. Maar ook de voorbereidingen van de verhuizing en de inrichting van het nieuwe depot hebben een groot beslag gelegd op de hele afdeling.

De resterende tijd is voornamelijk besteed aan werkzaamheden ten behoeve van de tijdelijke tentoonstellingen: *Mijn Huid* werd door de afdeling vakkundig ontmanteld en ingepakt; *Jacht naar het absolute nulpunt* werd door de afdeling ingericht; *De telescoop* is, in samenspraak met Hans Hooijmaijers, volledig door de afdeling zelf samengesteld. Daarnaast was er een externe tentoonstelling in Angerlo die ontmanteld moest worden en werd een nieuwe ingericht.

Open depot

Een speciale vermelding verdient de openstelling van het depot. Als een voorschot op de toekomst waarin we vaker speciale groepen in het depot willen ontvangen is dit jaar begonnen met een tweetal groepsbezoeken. De donateurs van het museum (leden van de Caeciliastichting) konden nog net op de valreep een kijkje nemen in het oude depot aan de Herengracht.

Onder leiding van Bart Grob en Prof. Dr. Harm Beukers vormde het depot het decor voor een 'hands-on' sessie voor een groep medische studenten van de UvA. De reacties op beide ontvangsten waren zeer enthousiast en nodigen uit tot nieuwe bezoeken in het depot.

Afdeling Publiek en Presentatie Leidse samenwerking

De afdeling Publiek en Presentatie houdt zich bezig met een breed pakket aan diensten. Het ontwikkelen van tijdelijke tentoonstellingen, steeds in nauwe samenwerking met de afdeling wetenschap, het ontwikkelen van educatieve projecten voor het basis en voortgezet onderwijs bij zowel de vaste presentatie als bij de tijdelijke tentoonstellingen, het organiseren van uiteenlopende activiteiten en evenementen voor alle doelgroepen van het museum en het voeren van het communicatie en marketingbeleid vormen er de kern van.

Voortschrijdend inzicht over het belang van relatiebeheer, van fondswerving en sponsoring en van veranderingen in sectoren als het onderwijs hebben ertoe geleid dat het oude roulatiesysteem werd bijgesteld. Niet langer zal iedere medewerker in een cyclus van enkele jaren in alle aan de afdeling toegekende verantwoordelijkheden werkzaam zijn; naast de vaste deelname aan tentoonstellingen, krijgen de medewerkers speciale portefeuilles.

Specialisaties

In deze nieuwe specialisaties krijgen de medewerkers ruimere zelfstandigheid en verantwoordelijkheid in communicatie en marketing, educatie, publieksservice en informatiebeleid. Omdat sommige aandachtsgebieden groot zijn en betrekking hebben op verschillende leeftijdsgroepen is er ook sprake van specialistische teams.

Als gezegd, aan de *oude* betrokkenheid bij de ontwikkeling en organisatie van tentoonstellingen van alle medewerkers wordt niet getornd. Wel wordt er naar gestreefd om, meer dan voorheen, de publieksactiviteiten en evenementen in het licht te stellen van de tijdelijke (hoofd) tentoonstelling. Deze jaaragenda wordt in gezamenlijk overleg en met ieders creatieve bijdragen ingevuld.

Tentoonstellingen

Mijn Huid

Van november 2007 tot mei 2008 stond de menselijke huid centraal in de Boerhaave zalen. De eerste zaal stond in het teken van anatomie, functies en identiteit van dit menselijke orgaan en bood de aanblik van 18^e en 19^e eeuwse huidpreparaten en diverse medische apparatuur. De tweede zaal behandelde de huid als expressiemiddel en benadrukte de kwetsbaarheid van de huid. De illustratie van huidziekten en aandoeningen als brandwonden stonden hier in schril contrast met de wereld van cosmetica en cosmetische ingrediënten. Naast alle beschouwing was er tevens ruimte om op een actieve manier kennis te vergaren. Bij de tentoonstelling verscheen de publicatie *Dicht op mijn huid*.

De foyer maakte ditmaal deel uit van de tentoonstelling. Onder de titel *Heftig Vel* toonden vijftien gefotografeerde mensen het vaak verborgen drama van een heftige huidaandoening. Hun portret werd aangevuld met een persoonlijk en openhartig commentaar op de effecten van de aandoening op hun leven. De foto's maakten deel uit van een project met publicatie van Tanny Dobbelaar en Adrienne Norman.

Het tentoonstellingsteam werd gevormd door Rosalie Blom (Publiek en Presentatie) en Mieneke te Hennepe (Wetenschap). Gerhard Kreeftmeijer verzorgde de publiciteit, terwijl Rosalie Blom ook het educatieve deel voor haar rekening nam. De afdeling restauratie zorgde voor de technische support en het inrichten van de tentoonstelling.

Jacht op het absolute nulpunt

Op 10 juli 2008 ging de tentoonstelling over de Leidse Professor Heike Kamerlingh Onnes van start. Het was op die dag precies honderd jaar geleden dat hij bij een tot dan ongeëvenaarde temperatuur van - 269°C helium vloeibaar wist te maken. Onder de titel *Jacht op het absolute nulpunt* werden de wetenschappelijke prestaties van Kamerlingh Onnes vergeleken met die van een andere bekende tijdgenoot, de Brit James Dewar. Ook moderne ontwikkelingen in het koudeonderzoek komen in de tentoonstelling aan de orde.

De wetenschappelijke strijd tussen de laboratoria en de strijd naar erkenning en eeuwige roem komen in de theatrale setting van de vormgeving uitstekend tot hun recht. Een educatief project voor het voortgezet onderwijs en een speurtocht voor de kleintjes maakten deel uit van de tentoonstelling.

Leidse samenwerking

In de zomermaanden werkte Museum Boerhaave samen met het Stedelijk Museum De Lakenhal. In de maanden juli en augustus stonden daar de kunstzinnige talenten van de familie Kamerlingh Onnes centraal. De musea werkten samen rond een feestelijke en druk bezochte opening en rond de communicatie tijdens de zomermaanden. De vrije toegang bij Museum Boerhaave in combinatie met het entreebewijs voor De Lakenhal tijdens de zomermaanden stimuleerde veel mensen tot ook een bezoek aan onze tentoonstelling en zorgde op sommige dagen voor record bezoekersaantallen.

Bij de tentoonstelling verscheen de gelijknamige publicatie van de hand van directeur Dirk van Delft. Doris Wintgens Hotte, conservator moderne kunst van Stedelijk Museum De Lakenhal, schreef het slothoofdstuk waarin onder de noemer 'koude & kunst' de artistieke talenten binnen de familie Kamerlingh Onnes aan bod kwamen (uitgeverij Bert Bakker).

Het tentoonstellingsteam werd gevormd door Marieke Meijers (Publiek en Presentatie) en Ad Maas

(Wetenschap). Annette Los tekende voor de communicatie en Ton Wiechmann voor het onderwijsaanbod. De afdeling restauratie zorgde voor de technische ondersteuning en het inrichten van de tentoonstelling.

Een breed palet

Lezingen, rondleidingen en speciale publieksactiviteiten en evenementen zorgden door het jaar heen voor steeds nieuwe belichtingen van het tentoongestelde.

Studium Generale organiseerde in de maand november in samenwerking met Museum Boerhaave de lezingenserie: 'Het is niet niets!' Conservator Ad Maas en directeur Dirk van Delft ontvingen de gasten en verzorgden een speciale rondleiding.

In de maanden oktober/december stond de cursus 'Jacht op het absolute nulpunt' van het Hoger Onderwijs Voor Ouderen van de Universiteit Leiden in het teken van de wereld van de extreem lage temperaturen. De pioniers van het koudeonderzoek en de technieken die ze hanteerden, kwamen

aan bod. Een bezoek aan de koude tentoonstelling in Museum Boerhaave maakte deel uit van de cursus.

De titel *Met Einstein op de fiets* verwijst naar de historische fietsroute die Museum Boerhaave heeft uitgezet langs Leidse bèta's van formaat. De prestatie van Heike Kamerlingh Onnes om als eerste helium vloeibaar te maken en daarvoor de Nobelprijs voor de Natuurkunde te krijgen, stond niet op zichzelf: aan het begin van de twintigste eeuw bloeiden de Nederlandse natuurwetenschappen als nooit tevoren. Ook Van 't Hoff, Zeeman, Lorentz, Van der Waals en Einthoven wonnen de Nobelprijs. Plaatsen van herinnering aan Leidse bèta's van formaat uit deze "Tweede Gouden Eeuw" zijn het onderwerp van deze geestrijke fietsroute.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Foyerpresentaties

Willie Wortel

De *Willie Wortel* is de benaming van een wedstrijd voor jonge uitvinders, een initiatief van de Gemeente Leiden om de interesse in bètavakken te vergroten. De wedstrijd werd in 2008 voor de eerste keer georganiseerd. Leerlingen uit de onderbouw van vier Leidse middelbare scholen worden uitgenodigd uitvindingen te presenteren. Van de 80 inzendingen selecteerde de vakjury een twaalftal betekenisvolle die deel uitmaakten van de tentoonstelling bij Museum Boerhaave. De jury kende aan dit overzicht van bijzondere ontwerpen uiteindelijk een 1^e, 2^e en 3^e prijs toe, alsmede een publieksprijs. De 1^e prijs (tevens de publieksprijs) ging naar de uitvinders van het make-up zakmes, de 2^e naar de 'glow in the dark' fiets en de 3e prijs naar de ijsstep.

De Telescoop

In 2008 vierde de telescoop zijn vierhonderdste verjaardag. Dit jubileum werd in Museum Boerhaave gevierd met een tentoonstelling over de ontwikkeling van de telescoop. Museum Boerhaave beheert de enige nog complete telescoop van Christiaan Huygens én de grootste collectie door hem vervaardigde lenzen. Het merendeel van de telescopen voor deze tentoonstelling was afkomstig uit de belangrijkste privé-verzameling telescopen in Nederland: de *Louwman Collectie*. Hieruit waren o.a. een aantal kijkers uit het begin van de 17e eeuw, binoculairs en toneelkijkers en rariteiten als een wandelstokkijker te bewonderen.

Bij de tentoonstelling verscheen de publicatie *De Telescoop. Erfenis van een Nederlandse uitvinding* bij Uitgeverij Bert Bakker.

De tentoonstelling *De telescoop* bleef niet onopgemerkt en trok onder meer de belangstelling van veel gespecialiseerde clubs; naast internationale belangstelling van de deelnemers van het congres van de International Astronomical Union bij de ESTEC in Noordwijk en de leden van de Antique Telescope Society bezochten ook talloze Nederlandse verenigingen, zoals de werkgroep Maan en Planeten en de vereniging van Oud-Sterrewachters, de tentoonstelling.

Rondom deze tentoonstelling werd ook een aantal activiteiten georganiseerd. Zo konden kinderen in een workshop zelf een telescoop bouwen. De werkgroep Leidse Sterrewacht organiseerde een lezing in het museum waarna een rondleiding langs de telescopen plaatsvond. De 'nacht van de nacht' in oktober vormde ook het decor voor een speciale rondleiding; ditmaal werd deze geïntegreerd met het kijken door moderne telescopen van amateur astronomen.

Het tentoonstellingsteam werd gevormd door Rosalie Blom (Publiek en Presentatie) en Hans Hooijmaijers (Wetenschap). De laatste verzorgde ook de lezingen en rondleidingen. De afdeling restauratie tekende voor de technische ondersteuning en inrichting van de tentoonstelling.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Evenementen

Museumweekend

Het programma van het Museumweekend (5 en 6 april) stond in het teken van de tentoonstelling *Mijn Huid*. Tijdens het weekend was de toegang tot Museum Boerhaave gratis en konden ruim 800 bezoekers allerlei serieuze en gemakkelijke ervaringen opdoen. Zo bepaalden medewerkers van de Huidadvieswinkel de ware leeftijd van hun huid en maakte een 'handlees' deskundige een karakterschets.

Leids Museumweekend

Zeven gratis musea en bijna vijftig concerten vormden de ingrediënten van het Leidse Museumweekend op 15 en 16 november. Onder het motto *Muziek in het Museum* traden amateur-gezelschappen uit Leiden en omstreken op in de musea die Leiden rijk is. In Museum Boerhaave verzorgden gezelschappen, van uiteenlopend pluimage, concerten: van klarinet-, gitaar-, en blazersensemble tot kamerkoor en drumband voor een publiek van 771 bezoekers.

Educatie

Museum Boerhaave heeft de goede gewoonte om een onderwijsprogramma te ontwikkelen bij de vaste presentatie van het museum. De programma's worden ontwikkeld door de afdeling Presentatie waarna de uitvoering in handen komt van de publieksbegeleiders. Deze talentvolle studenten zijn intern opgeleid en begeleid om deze klassikale ontvangsten goed te doen verlopen.

De programma's worden op aangeboden aan het basis onderwijs en het voortgezet onderwijs. Voor de contacten met het basis onderwijs is het project Museum en School ontwikkeld en ontmoet Museum Boerhaave steevast de kinderen van groep 8.

De deelname aan dit specifieke onderdeel is in de tweede helft van 2008 achtergebleven. Een voorzichtig herstel werd in 2009 merkbaar.

Museum Boerhaave heeft besloten mee te werken aan een nieuw initiatief van de Museumgroep Leiden om ook voor het VMBO een boeiend programma te ontwikkelen. Onder de titel 'Ouwe Zooi' heeft Museum Boerhaave hiervoor een programma voor het vak techniek van het VMBO in de maak. Na een testfase in het

voorjaar wordt het programma in de loop van 2009 in gebruik genomen.

Uiteraard vormen ook de tijdelijke tentoonstellingen een uitstekend vertrekpunt voor onderwijsprogramma's.

Bij de tentoonstelling *Mijn Huid* werd een onderwijsprogramma gemaakt voor HAVO/VWO. Het programma bestond uit opdrachten die steeds door twee leerlingen in de tentoonstellingszalen werden gemaakt en een medische rondleiding door de vaste presentatie.

Museum Boerhaave kijkt met tevredenheid terug op dit programma; vooral de grote deelname van MBO-opleidingen en diverse ROC's uit de sector Verzorging bezochten de tentoonstelling en deden mee aan het onderwijsprogramma.

Bij de tentoonstelling *Jacht op het absolute nulpunt* sloot het onderwijsprogramma aan bij het natuurkundeonderwijs voor HAVO/VWO. Het programma bood de scholen de mogelijkheid om de tentoonstelling te bezoeken en er opdrachten over te maken. Maar er was ook de mogelijkheid om het programma uit te breiden door een bijzondere demonstratie met koude-proefjes van Stichting Rino met hun show Freezing

Physics bij te wonen. In deze educatieve show wordt vloeibaar stikstof (met een temperatuur -196°C) gebruikt om leerlingen te laten zien wat voor interessante natuurkundige verschijnselen er optreden bij lage temperaturen. Zo krijgen ze 'live' gedemonstreerd waar de hoofdrolspelers in de tentoonstelling zich mee bezig hielden. In een uitzonderlijk geval werd het programma zelfs nog aangevuld met een rondleiding over de geschiedenis van de natuurwetenschappen door de vaste opstelling van Museum Boerhaave.

Kunstshot

Op 19 september ging de tiende editie van het Leids CKV-festival Kunstshot van start.

Samen met 19 andere Leidse culturele instellingen organiseerde Museum Boerhaave een kennismakingsprogramma voor CKV-leerlingen uit Leiden en omstreken. Het programma in Museum Boerhaave stond in het teken van anatomische tekeningen: Pandemonia Science Theater verzorgde een voorstelling in het Anatomisch Theater, waarna zo'n 300 leerlingen een rondleiding kregen langs de anatomische tekeningen en atlanten in het museum.

Afdeling Publiek en Presentatie vervolg

Bezoekers

Eerder constateerden we al dat de bezoekersaantallen in het achterliggende jaar goed waren. Terwijl de groepsbezoeken, waaronder de klassikaal georganiseerde schoolbezoeken terugliepen, ontving het museum vooral in de zomermaanden veel extra bezoekers. De boeiende tentoonstelling *Jacht op het absolute nulpunt* die in juli van start ging, de gratis toegang tijdens de zomermaanden, de samenwerking met Stedelijk Museum De Lakenhal en wellicht ook de regenachtige zomer verklaren dit succes.

De terugloop in schoolbezoeken in het tweede deel van 2008 is deels terug te voeren op de verandering in de communicatie door Museumgroep Leiden. In dit digitale tijdperk leek het moment aangebroken om de jaarlijkse gedrukte brochure met daarin het gezamenlijke educatieve aanbod van de Leidse Musea te vervangen door een email versie. Helaas heeft deze nieuwe communicatievorm niet goed gewerkt, althans niet voor Museum Boerhaave.

Zelfs telefonische nabel-acties hebben de achterstand niet goed kunnen maken. Overigens laat 2009 een licht herstel zien.

Categorie	2008		2007	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Volwassenen	4.404	10,4	4.501	14,1
Junioren (t/m 18 jaar)	1.275	3,0	1.253	3,9
Senioren (65+)	614	1,5	560	1,5
CJP	93	0,2	111	0,3
Museumkaart/ICOM/Caecilia	6.904	16,4	5.032	15,7
Museumkaart junior	1.482	3,5	1.265	4,0
Kortingsregelingen	1.795	4,3	171	0,5
Gratis	12.830	30,4	5.384	16,8
Totaal individueel	29.397	69,7	18.277	57,1
Groepsbezoek	12.790	30,3	13.731	42,9
Totaal	42.187	100,0	32.008	100,0

Publieksonderzoek

Museum Boerhaave werkt al jaren systematisch aan het zicht krijgen op het bezoekersprofiel, de motieven die bij het museumbezoek een rol spelen, de directe aanleiding om het museum te bezoeken en tot slot de waardering van het tentoongestelde. Om hier een scherp beeld van te krijgen, wordt de MuseumMonitor van TNS NIPO in gedrukte versie aan binnenkomende bezoekers overhandigd, terwijl de MUSIS enquête (Museum Informatie Systeem) op twee publieksterminals

draait. Met enige zorg constateren we dat beide systemen beperkingen opwerpen. Vooral de uitkomsten van de MUSIS enquête – 75% van de betrokkenen rondt de enquête niet af – baren ons zorgen. Gesprekken met de achterliggende organisatie zijn dan ook gaande om de enquête in te korten en de overlap met de MuseumMonitor terug te brengen. De jaarlijkse uitkomsten laten geen grote schommelingen zien. Enkele lichten we graag toe:

- In 2008 noteerde het museum meer kinderen tot tien jaar (14%, was 6%), meer bezoekers tot midden veertig (32%, was 21%) terwijl het percentage ouderen (70-80 jaar) terug liep,
- Het opleidingsniveau blijft onverminderd hoog (66% WO en HBO),
- Het herhaalbezoek liep licht terug, ten gunste van een groeiend percentage eerste bezoeken,
- Het merendeel van onze bezoekers bezoekt het museum in gezelschap van vrienden en kennissen,
- De bezoekers komen nog altijd voor het museum als geheel (52%), op enige afstand gevolgd door de speciale tentoonstelling (35%). De speciale activiteiten zorgden daarentegen voor een lichte stijging van 3% als directe reden voor het bezoek,
- De bezoeker bezichtigt het museum met aandacht; de gemiddelde verblijfsduur is 100 minuten,
- De waardering voor het museum als geheel is goed en vertoont een kleine stijging (van 7,6 in 2007 naar 7,9 in 2008).

Afdeling Algemene Zaken

Personeelszaken

Museum Boerhaave telde in 2008 44 medewerkers (32,4 FTE), met een bijna gelijke verhouding mannelijke en vrouwelijke medewerkers. Via het uitzendbureau werden nog eens 5,6 FTE ingezet voor de werkzaamheden bij bewaking, catering en publieksbegeleiding.

In 2008 traden uit dienst: Bart Molenaar, restaurator (1 februari); Trienke van der Spek, hoofd collecties en plaatsvervangend directeur (15 mei); Remon van Zelst, depotmedewerker (1 september); Pieter de Vries, plaatsvervangend senior chef bewaking (1 november); Ton Cooijmans, beveiligingsmedewerker (31 december).

In dienst kwamen: Annelore Scholten, hoofd Publiek en Presentatie (15 augustus); Rick van der Veldt, depotmedewerker (15 oktober); Jos Wildschut, restaurator (1 november).

Mutaties: Hans Hooijmaijers is per 1 mei benoemd tot hoofd Collecties en plaatsvervangend directeur. Ton Wiechmann is per 1 september overgestapt naar de afdeling wetenschap (was hoofd afdeling Presentatie). Marion van Hamersveld neemt per 1 mei tijdelijk de taken van Trienke van der Spek waar op het gebied van financiën en gebouwenbeheer. René van Es, hoofd beveiliging van het Rijksmuseum van Oudheden, is per 1 november tijdelijk voor 1 dag per week bij Museum Boerhaave gedetacheerd.

Ondernemingsraad

In 2008 bestond de ondernemingsraad uit de heren R. de Bruyn (voorzitter), C.H.W. Bösker en Drs. J.M.M. Hooijmaijers.

De heer Hooijmaijers werd opgevolgd door de heer Drs. B. Grob.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestond uit Prof. Ir. W. Dik (voorzitter), Mw. C. Lemmens, Prof. Dr. Ir. J.H.C. Reiber, Drs. D.J.M.G. Baron van Slingelandt en de heer Ph. van Tijn..

Vrienden van het Museum

Museum Boerhaave had per eind 2008 432 donateurs via de Caeciliastichting en vijftien bedrijfsdonateurs.

Personeel & Commissies en Adviesraden

Dirk van Delft

- Lid commissie 'Duizend meesterwerken', project van de digitale bibliotheek der Nederlandse letteren
- Lid commissie wetenschapsgeschiedenis KNAW
- Lid jury Avond van wetenschap en maatschappij
- Lid Interdisciplinary Program Board Lorentz Center / NIAS
- Lid organisatie KunstWetenschapSalon
- Lid adviesraad tijdschrift NWT (Natuur, Wetenschap en Techniek)
- Lid Raad van Advies Jaarboek KennisSamenleving
- Lid jury P.C. Hooftprijs 2008
- Ambassadeur Platform Bètatechniek
- Lid begeleidingscommissie Digitaal Wetenschapshistorisch Centrum, Huygens Instituut
- Lid comité van aanbeveling Science Café Leiden

Hans Hooijmaijers

- Lid Gewina kascommissie
- Lid bestuur Stichting promotie Huygens
- Penningmeester Scientific Instrument Commission

Mieneke te Hennepe

- Lid redactie van tijdschrift *Geschiedenis der Geneeskunde*

Ton Wiechmann

- Voorzitter bestuur Museumgroep Leiden (tot november 2008)

Annette Los

- Lid bestuur sectie PR en Marketing, Nederlandse museum vereniging (NMV)
- Lid werkgroep communicatie, Museumgroep Leiden

Rosalie Blom

- Lid werkgroep educatie, Museumgroep Leiden

Gerhard Kreeftmeijer

- Lid werkgroep educatie, Museumgroep Leiden

Annelore Scholten

- Lid bestuur Museumgroep Leiden (per september 2008).

Wetenschappelijke activiteiten

Publicaties

- Dirk van Delft, 'De afscheidsbrief van Paul Ehrenfest', in: *Nederlands Tijdschrift voor Natuurkunde*, januari 2008, 18-20
- Dirk van Delft, 'Little Cup of Helium, Big Science', in: *Physics*

Today (March 2008) 36-43. Ook gepubliceerd in de Japanse editie (2008, 07) 51-60.

- Dirk van Delft, '1908. The first Congress of Refrigeration', in: *100 years at the service of the development of refrigeration and its applications* (International Institute of Refrigeration, 2008) 4-7
- Dirk van Delft, 'Het Leidse halvium', in: *Jaarboek Rino 2008*, 74-76
- Dirk van Delft, *Eene verzameling ontplofbare toestellen; de juridische strijd van Kamerlingh Onnes om de koudste plek op aarde* (Kluwer 2008). Met een bijdrage van Jaap Polak.
- Dirk van Delft, 'Zero-Point Energy: The Case of the Low-Temperature Laboratory of Heike Kamerlingh Onnes', in: *Annals of Science*, 65 (July 2008) 339-361
- Dirk van Delft, *Jacht op het absolute nulpunt; ontdekkingsreizen in de wereld van de zeer lage temperaturen* (Bert Bakker 2008)
- Dirk van Delft, 'Een theekopje helium', in: *Eureka!* 5, 22 (juli 2008) 14-16
- Dirk van Delft, *Freezing Physics. Heike Kamerlingh Onnes and the Quest for Cold*, editie LT-25 (Edita 2008)
- Dirk van Delft, 'Wie was Heike Kamerlingh Onnes?', in: *Koude en Luchtbehandeling* 101, 9 (september 2008) 22-24
- Dirk van Delft, 'Heike Kamerlingh Onnes en de Nederlandse Vereniging voor Koude', in: *RCC Koude en Luchtbehandeling* 101, najaar 2008, 14.
- Dirk van Delft, 'Jongensboek', in *Flow, magazine over gassen en bedrijfsprocessen*, Linde Gas Benelux, najaar 2008, 27
- Dirk van Delft, 'Un physicien mathématicien ouvre grand les fenêtres: Robbert Dijkgraaf', in: *Septentrion*, 37/4, 89-91
- Dirk van Delft, 'Kamerlingh Onnes tegen de overheid', in: *Openbaar bestuur. Tijdschrift voor beleid, organisatie & politiek*, 11 (november 2008) 20-26
- Dirk van Delft, 'Einsteins liefde voor Leiden', in: *Leidraad. Magazine van de Universiteit Leiden*, najaar 2008, 46-49
- Dirk van Delft, 'Een onderzoeker is geen Frankenstein', in: *NRC Next*, vrijdag 26 september 2008, 19
- Dirk van Delft, 'Faust en Frankenstein blijven onze vijand', in: *NRC Handelsblad*, maandag 29 september 2008, 6
- Dirk van Delft, 'The Liquefaction of Helium', in: *europhysicsnews* 39/6 (2008) 23-25
- Dirk van Delft, Albert van Helden, Hans Hooijmaijers, Huib Zuidervaart *De telescoop; erfenis van een Nederlandse uitvinding* (Bert Bakker 2008).
- Bart Grob, 'De meerwaarde van Evenbeeld. Samenwerking Boerhaave en zorginstelling', in: *MuseumVisie*; (2008), afl. 4, pag. 26-27
- Bart Grob, Giaconne, Manu E., Nijhoff Asser, E. *Papieren anatomie. De wonderschone papier-machémodellen van dokter Auzoux*, (Walburg Pers 2008)
- Bart Grob, 'Museum Evenbeeld, Centrum voor Beeldvorming', in: *Wielbergen en de familie Brantsen. De lotgevallen van een landgoed en Victoriaans landhuis in Angerlo*.
- Mienke te Hennepe, 'Een laag van betekenis. Medische geschiedenis van de huid tentoongesteld', in: *Geschiedenis der geneeskunde*; vol. 12 (2008) afl.2 (apr), pag. 68-71
- Paul Steenhorst, 'Shellac varnishing on brass. A practical guide', in: *Bulletin SIS*; (2008), afl. 96, pag. 34-38
- Tim Huisman, 'De vier gedaanten van de arts' in: M.B. Crijns e.a. (red.), *Geneeskunst: 50 jaar Boerhaave huisartscursussen*, Leiden 2008, pp. 5-8
- Tim Huisman, *The Finger of God. Anatomical Practice in 17th Century Leiden*, proefschrift Universiteit Leiden, 2008 (handelseditie verschijnt februari 2009)
- Boekbesprekingen
- Dirk van Delft over 'De vinger Gods zit in een luis', over Luuc Kooijmans, *Gevaarlijke kennis; Inzicht en angst in de dagen van Jan Swammerdam* (Bert Bakker, 2007) in: *NRC Handelsblad* (1 februari 2008), bijlage Boeken, pag. 7
- Dirk van Delft over Lisa Taub; Frances Willmoth (Eds.), *The Whipple Museum of the History of Science* (Cambridge University Press 2006) in *Isis* 99, 1 (2008) 227-228
- Dirk van Delft over 'Wat Shakespeare zegt over de trilobiet', over Richard Dawkins (ed.), *The Oxford Book of Modern Science Writing* (Oxford University Press 2008) in *NRC Handelsblad* (3 oktober 2008), bijlage Boeken, pag. 10-11
- Dirk van Delft over 'Wetenschap per slakkenpost', over Anne Kox (ed.), *The Scientific Correspondence of H.A. Lorentz, Volume I* (Springer 2008) in *NRC Handelsblad* (13 december 2008), bijlage Wetenschap, pag. 11.
- Tim Huisman over Ilana Zinguer and Isabelle Martin (eds.), 'Theatre de l'anatomie et corps en spectacle. Fondements d'une science de la Renaissance', in: *Medical History*; vol.52(2008), afl. 3, pag. 432

Lezingen in huis

- Tim Huisman, 'De vier gedaanten van de arts', 10 april 50 jaar Boerhaave cursussen
- Tim Huisman, 'Het Leids anatomisch theater', 24 november Rotary Leiden
- Mieneke te Hennepe, 'De huid blootgelegd: verbeelding en geschiedenis van lichaamscultuur', nevenprogramma Mijn Huid, Museum Boerhaave, Leiden. 11 februari 2008
- Mieneke te Hennepe, 'De ontdekking van de huid: verbeelding en de geschiedenis van lichaamscultuur', Natuurkundig Gezelschap, Museum Boerhaave, Leiden. 16 mei 2008
- Hans Hooijmaijers, 'De telescoop, erfenis van een Nederlandse uitvinding', cultuurkring Leiderdorp, 9 september 2008
- Hans Hooijmaijers, '400 jaar telescoop en de Leidse Sterrewacht', lezing 'avondje Sterrewacht', 4 december 2008
- Ad Maas, 'Jacht op het absolute nulpunt', Studium Generale, Museum Boerhaave, Leiden. 5 november 2008
- Ad Maas, 'Jacht op het absolute nulpunt', donateurendag Prins Bernhard Cultuurfonds Museum Boerhaave, Leiden. 23 november 2008
- Dirk van Delft, 'Museum Boerhaave en Evenbeeld: een prikkelende samenwerking', toespraak t.g.v. de opening van het vernieuwde Evenbeeld, Angerlo, 26 maart 2008
- Dirk van Delft, 'Vloeibaar helium en de Big Science van Heike Kamerlingh Onnes', bijeenkomst Natuurkundig Gezelschap te Leiden, Museum Boerhaave, 16 mei 2008
- Dirk van Delft, 'The invention of the telescope', This week's discoveries, Huygens Laboratorium, 3 juni 2008
- Dirk van Delft, 'Wie was Heike Kamerlingh Onnes', gezelschap 'de Ratel', Leids Volkshuis, 22 juni 2008
- Dirk van Delft, Openingstoespraak tentoonstelling 'Jacht op het absolute nulpunt', Museum Boerhaave, 10 juli 2008
- Dirk van Delft, 'De blauwe jongens. Heike Kamerlingh Onnes en de Leidse Instrumentmakers School', diploma-uitreiking LIS, 16 juli 2008
- Dirk van Delft, 'Wie was Heike Kamerlingh Onnes?', bijeenkomst vrienden en bekenden familie Kamerlingh Onnes, Museum Boerhaave, 10 september 2008
- Dirk van Delft, 'Jacht op het absolute nulpunt', Studium Generale 'Het is niet niets', 8 oktober 2008
- Dirk van Delft, 'Wie was Heike Kamerlingh Onnes?', jaarbijeenkomst Vereniging van Oud-Sterrewachters, Museum Boerhaave, 25 oktober 2008
- Dirk van Delft, 'Wie was Heike Kamerlingh Onnes?', Rotary Holiday Inn, 3 november 2008

Lezingen

Dirk van Delft

- 'Museum Boerhaave and the History of Science', workshop 'Communicating Medicine: Objects and Objectives', CHSTM (Manchester), 7 maart 2008
- 'Museum Boerhaave en de industrie', bijeenkomst van de Nederlandse Vereniging voor de Natuurkunde met als thema 'NNV en de industrie', Utecht, 11 april 2008
- 'Nut en noodzaak van wetenschap in musea', jaarbijeenkomst ICOM Nederland, Amsterdam, 19 mei 2008
- 'Wie was Heike Kamerlingh Onnes', NVvK-bijeenkomst uitreiking Kamerlingh Onnes Medaille, Museum Boerhaave, 21 mei 2008

- 'Kranenvet en kwartsdraad. Wetenschap, techniek en samenleving in het museum', studiemiddag Stichting Academisch Erfgoed, TU Delft, 27 mei 2008
- 'Preventing Theft. The Kamerlingh Onnes Laboratory during World War II', Instituut Lorentz, 13 juni 2008
- 'Heike Kamerlingh Onnes and the road to liquid helium', ICEC22-ICNM2008, Seoul, 22 juli 2008
- 'Heike Kamerlingh Onnes and the road to liquid helium', workshop 'Artificial Cold and the Internationalisation of Science', Lorentz Center, 4 augustus 2008
- 'The Family Kamerlingh Onnes: Cold & Art', workshop 'Artificial Cold and the Internationalisation of Science', Lorentz Center, 6 augustus 2008
- 'Heike Kamerlingh Onnes en de Nederlandse Vereniging voor Koude', viering 100-jarig bestaan NVvK, Burgers Dierenpark, 23 september 2008
- 'Einstein in Leiden, Debye in Berlijn', Cleveringalezing Nice, 21 november 2008
- 'Koude drukte. Het laboratorium van Heike Kamerlingh Onnes als internationaal centrum voor lage-temperaturenonderzoek', symposium 'Over de grens. Internationale contacten aan Nederlandse universiteiten sedert 1876'. Utrechts Universiteitsmuseum, 12 december 2008
- 'Heike Kamerlingh Onnes and the Second Dutch Golden Age', Nederlands Instituut Sint-Petersburg, 17 december 2008

Ad Maas

- 'The Magnet and the Cold', tijdens workshop: Artificial Cold and International Cooperation in Science (Lorentz Centre, UL, 4-8 augustus 2008)
- 'The Key-Factor of the Quest', tijdens workshop: Artificial Cold and International Cooperation in Science (Lorentz Centre, UL, 4-8 augustus 2008)
- 'The Altar and the Storyteller', tijdens het symposium: The Exhibition as Product and Generator of Scholarship (München 27-28 november 2008)

Bart Grob

- 'Samen sterk, verschillende competenties tijdens het Auzoux restauratieproject', lezing tijdens het symposium: Kwaliteit voor Behoud. Georganiseerd door Restauratoren Nederland, 23 oktober, Den Haag
- 'Changing identities of the Auzoux papier-mache models, Internationaal Symposium: Lessons in anatomy made easy: Anatomical models in scientific and cultural context. 6-7 november 2008, Leiden.

Hans Hooijmaijers

- 'De instrumenten van Frederik Kaiser', op de Kaiserdag 10 juni ter ere van de 200ste geboortedag van Frederik Kaiser, oud-directeur van de Leidse Sterrewacht
- 'The invention of the telescope', Antique Telescope Society, 22 september 2008
- 'The 'new' Leiden Observatory and its Instruments', congres van de Scientific Instrument Commission (SIC) te Lissabon

Mieneke te Hennepe

- 'De huid blootgelegd: afbeelding van de huid in de negentiende eeuw', 3e Congres voor Huidtherapeuten, Vught. 1 februari 2008
- 'Exposing 'My Skin': communicating body history, internationale workshop "Communicating medicine", op uitnodiging, Manchester UK. 7 maart 2008
- 'To preserve the skin in health': Marketing, bodily control and the visual definition of healthy skin 1870-1900, internationale conferentie Annual meeting of the Society for the Social History of Medicine, Glasgow, UK. (Review van abstracts.) 4 september 2008
- 'Depicting Skin: Visual culture in nineteenth-century medicine', Studieprijz Stichting Praemium Erasmianum, KNAW, Amsterdam. 4 november 2008

Nijhoff Asser, E. Reissland, B. Grob, B. Goetz, E.,

- 'Lost fingers, scurfy skin and corroding veins – conservation of anatomical papier-maché models by Dr. Auzoux', Triennial conference of ICOM Committee for Conservation, New Delhi, 2008

Congressen, Seminars, workshops...

Organisatie

- 'Frederik Kaiser Symposium', Museum Boerhaave / Leidse Sterrewacht, 10 juni 2008
- 'Artificial Cold and International Cooperation in Science', workshop Lorentz Center, 4-8 augustus 2008
- '400 Years of Astronomical Telescopes', Estec (Noordwijk), 29 september-2 oktober 2008
- 'Internationaal Symposium Lessons in anatomy made easy: Anatomical models in scientific and cultural context.' 6-7 november 2008, Leiden

Colleges

Dirk van Delft

- 'Heike Kamerlingh Onnes en de Tweede Gouden Eeuw', college wetenschapsgeschiedenis, 26 mei 2008
- 'Quest for Absolute Zero, or how Museum Boerhaave tries to tell a story about cold', college TU Delft, 9 september 2008
- 'Temperatuur en thermometers', HOVO-college 'Jacht op het absolute nulpunt', 22 oktober 2008
- 'Dat mag in de krant!', college 'Fysica & samenleving', 24 oktober 2008
- 'De Leidse cascade', HOVO-college 'Jacht op het absolute nulpunt', 5 november 2008
- 'Waterstof en helium', HOVO-college 'Jacht op het absolute nulpunt', 12 november 2008
- 'Koude & kunst en het museum', HOVO-college 'Jacht op het absolute nulpunt', 26 november 2008
- 'Museum Boerhaave', werkcollege Spectrumbijvak, 27 november 2008
- 'Nut en noodzaak van wetenschap in een museum', college Fysica & Samenleving, 28 november 2008
- 'Toepassingen', HOVO-college 'Jacht op het absolute nulpunt', 10 december 2008

Financiën: balans

Balans per 31 december 2008 (na bestemming exploitatietekort)			
		2008	2007
Activa			
Vaste activa			
	Materiële activa	594.732	673.105
Vlottende activa			
	Voorraden	32.264	34.252
Vorderingen			
	Debiteuren	55.875	22.013
	Belastingen	75.988	57.988
	Overige vorderingen	46.758	100.477
	Overlopende activa	134.120	65.716
	Liquide middelen	3.522.799	2.979.968
		3.867.804	3.260.414
	Totaal activa	€ 4.462.536	€ 3.933.519
Passiva			
Eigen vermogen			
	Algemene reserve	499.184	495.231
	Reserve OC&W CuNo	58.302	572.319
	Bestemmingsfondsen OC&W projecten	1.824.214	1.664.136
	Bestemmingsreserves	592.256	572.319
		2.973.956	2.584.545
	Voorzieningen	930.177	796.498
		586.638	796.498
Kortlopende schulden			
	Schulden aan leveranciers	401.170	319.220
	Belastingen en premies sociale verzekeringen	67.687	54.993
	Overige schulden	314.458	61.841
	Overlopende passiva	118.627	116.422
		901.942	552.476
	Totaal passiva	€ 4.462.536	€ 3.933.519

Financiën: exploitatierekening

Categorale en functionele exploitatierekening over 2007	Totaal	Publieksfunctie		Collectiefunctie			Wetenschappelijke functie	
		Vaste presentatie	Tijdelijke presentatie	Onderzoek & registratie	Conserveren & restaureren	Verwerving & afstoten	Onderzoek & documentatie	Algemeen beheer
Baten								
Opbrengsten								
Directe opbrengsten	193.514	164.486	29.028	0	0	0	0	0
Indirecte opbrengsten	17.556	14.922	2.634	0	0	0	0	0
Totaal opbrengsten	211.070	179.408	31.662	0	0	0	0	0
Bijdragen								
Subsidie OC&W CuNo								
* onderdeel huren	1.273.045	628.155	103.303	13.566	456.586	0	45.802	25.633
* onderdeel exploitatiebijdrage	3.205.648	1.292.514	552.332	400.385	542.715	96.169	320.244	1.289
Subsidie Gemeente CuNo	24.936	21.196	3.740	0	0	0	0	0
Overige subsidies/bijdragen	490.163	0	94.578	0	266.685	5.900	0	123.000
Totaal bijdragen	4.993.792	1.941.865	753.953	413.951	1.265.986	102.069	366.046	149.922
Som der baten	5.204.862	2.121.273	785.615	413.951	1.265.986	102.069	366.046	149.922
Lasten								
Salariskosten	2.322.833	777.414	271.658	364.479	290.856	74.909	120.147	423.370
Afschrijvingen	177.939	87.190	37.367	0	0	0	0	53.382
Huur	1.307.046	659.642	108.544	14.259	449.743	0	48.123	26.735
Aankopen	10.276	0	0	0	0	10.276	0	0
Overige lasten	1.127.366	160.175	229.024	21.655	278.968	0	25.314	412.230
Som der lasten	4.945.460	1.684.421	646.593	400.393	1.019.567	85.185	193.584	915.717
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	259.402	436.852	139.022	13.558	246.419	16.884	172.462	-765.795
Rentebaten en -lasten	130.009	57.269	19.586	12.483	31.985	2.657	6.029	0
Saldo uit bedrijfsvoering	389.411	494.121	158.608	26.041	278.404	19.541	178.491	-765.795
Toerekening algemeen beheer	0	-427.337	-75.413	-62.000	-157.878	-13.191	-29.976	765.795
Exploitatieresultaat	€ 389.411	€ 66.784	€ 83.195	(€ 35.959)	€ 120.526	€ 6.350	€ 148.515	€ 0

